

VÝKLAD 1

PODSTATNÁ JMÉNA – ZÁKLADNÍ SLOVOTVORNÉ TYPY I.

1. NÁZVY OSOB PODLE ČINNOSTI, KTEROU VYKONÁVAJÍ:

- a) **jména konatelská** (pojmenování osob odvozená od jiného podstatného jména)
- b) **jména činitelská** (pojmenování osob odvozená od slovesa)

ad a)

Jména konatelská – nejčastější přípony:

- **-ař/-ář** (zubař, sadař, angličtinář, pekař, cukrář, počítař atd.)
- **-ník** (táborník, kadeřník, žalářník, skladník, zápasník, kouzelník atd.)
- **-ista** (hokejista, tankista, germanista, fotbalista, stážista atd.)
- **-ák** (ovčák, dudák, tramvaják, voják, školák atd.)
- **-íř** (zbrojíř, kejklíř, uhlíř, nožíř atd.)

ad b)

Jména činitelská – nejčastější přípony:

- **-tel** (podnikatel, zaměstnavatel, činitel, objevitel, jednatel atd.)
- **-ce** (vládce, žalobce, soudce, vůdce, obhájce, zachránce atd.)
- **-č** (střihač, spáč, lepič, holič, česáč, prodavač, nosič atd.)
- **-ec** (chodec, kupec, rytec, plavec, lovec, herec, sportovec atd.)
- **-čí** (rozhodčí, průvodčí, výběrčí, výpravčí, popravčí atd.)
- **-ák** (žebrák, lajdák, honák, zpěvák, kuřák, divák atd.)
- **-ař/-ář** (lhář, pekař, čtenář, tesař, kovář atd.)

2. JMÉNA OBYVATELSKÁ

Vyjadřují příslušnost k nějaké zemi nebo státu nebo příslušnost k nějakému místu – městu, vesnici atd.

Nejčastější přípony:

- **-an** (Američan, Kanad'an, Říman, Moravan, Pražan, ostrovan, venkovan, měšťan atd.)
- **-ák** (pojmenování s negativním zabarvením – Sudeťák, Rakušák, Rusák; hovorová pojmenování – Moravák, Vídeňák, Pražák; obecná pojmenování – zálesák, svěťák, měšťák atd.)
- **-ec** (Thajec, Korejec, Brazilec, Slovinec, Makedonec, Litevec; cizinec atd.)

3. NÁZVY MÍST

Pojmenovávají vnější nebo uzavřené prostory podle výskytu věcí, které pojmenovává základové slovo. Odvozují se od podstatných jmen, sloves a dějových jmen.

Nejčastější přípony:

- **-iště** (většinou pro otevřené prostory) – *bojiště, letiště, schodiště, ohniště, skladiště, sídliště, bydliště* atd.
- **-(ov)isko** (pojmenování abstraktní a odborná) – *hledisko, východisko, stanovisko; středisko, letovisko* atd.
- **-na** (většinou pro uzavřené prostory) – *léčebna, tělocvična, prodejna, šatna, prádelna, ředitelna, sběrna, opravna* atd. **Má tyto varianty:**
 - **-árna** (od sloves na *-at*) – *čekárna, plovárna, slévárna* atd.
 - **-ovna** (od sloves na *-ovat*) – *pracovna, studovna, ubytovna, vyšetřovna* atd.
 - **-írna** (od sloves na *-it*) – *tančírna, udírna, brusírna, mrazírna* atd.
 - **-telna** – *podatelna, vychovatelna, spořitelna* atd.
- **-(n)ice** (názvy uzavřených prostor nebo budov od substantiv) – *nemocnice, lednice, porodnice, celnice, pivnice, věznice* atd.
- **-(ob)inec** (názvy obydlí od jmen živých bytostí) – *chudobinec, starobinec, ovčinec, hostinec, krtinec, blázinec* atd.
- **-ín** (od jmen zvířat názvy jejich obydlí) – *hřebčín, kravín, včelín, vepřín, ovčín* atd.
- **-ina** (názvy otevřených prostor a krajinných útvarů) – *smrčina, bučina (od názvů stromů); krajina, kotlina, domovina, bažina, vysočina, holina, mokřina* atd.